UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio Decalogi Duabus distincta partibus

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes, mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

Quo modo, paragraph. 5.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

Visual Library

„ operarius, ratione theſauri caſu inventi Taceat ergo operarius, & gratias agens Deo cuſtodiat, beatior ſine teſte. Hæc ille, abſtrahens à legibus poſitiuis, de quibus poſtea loquitur; & de quibus paulo ante nos egimus, deque iiſdem videatur Franc. Caſtill. t. 2. dec. 240.

m *Caram. l. c. num. 288.*

§. IV.

Quantum?

1. TAntum debet reſtitui, quantum eſt ablatum; ablati autem nomine intelligi damnũ, lucrum, fructus, &c. jam ſatis in ſuperioribus eſt explicatum.

§. V.

Quo modo?

1. NIſi ſit alicui *a* obviandum ſcandalo, ſatis erit, ſi reſtitutio fiat, ſivè occultè, ſive publicè; ſive per te, ſive per alium: non enim eſt deneganda reſtituenti ſuæ famæ conſeruatio. Porro aliquot mihi fuerunt propoſitæ difficultates, quæ ad huius circumſtantiæ dilucidationem facere poſſunt, & ſunt ejuſmodi.

a *Dicaſtill. l. 2. de juſt. tr. 2. d. 11. dub. 10. n. 127. vide ſup. §. 3.*

Reſtitutio facta Domino illam non advertenti.

2. Prima. An ſatisfaciam, ſi ita occultè reſtituam, ut ne ipſe quidem læſus advertat? debeo v. g. tibi centum ex injuſto, ſed occulto latrocinio, & quia ſum tuus perfamiliaris, timeoque, ſi ſecus quocumque alio modo reſtituam, ne ego fur deprehendar; fingo, tempore tuarum nuptiarum, dono tibi gemmam donare, auro inſertam ejuſdem valoris, ac furtum, re vera tamen tuum redditurus: liberaborne ſic onere reſtitutionis, quo gravabar? ratio dubitationis eſt, quia certo moraliter, vel ſaltem probabiliter, ſcio, te utpotè gratiſsimum virum, mihi alterum tantum in aliqua ſimili occaſione redonaturum; non redonaturum, niſi ego antea donaſſem. Reſpondeo, cum hæc redonatio ſit ex mera liberalitate, ad quam ego amicum, nec induxi, nec obligavi, non dicor, niſi indirecta cauſa illius, ſeu non ſum abſolutè illius cauſa, ſed ſolum occaſio; quare cum periculo meæ famæ ſit cauſa proportionata me excuſans à cooperatione hujus novi detrimenti, quod ex occaſione mei ficti muneris patitur amicus, non peccabo, nec ad reſtitutionem conſequenter obligabor: confirmatur, quia ad vitandam infamiam notabilem, licet differre reſtitutionem, immò & non reſtituere, cum fama ſit bonum ſuperioris ordinis, ut alibi *a* diximus, cur ergo idẽ non procedat in caſu hujus occultæ reſtitutionis, quæ magis favet creditori? ex quo vides, idem (ſi abſit proportionata cauſa) fieri licitè non poſſe.

a *ſup. cum de adulterio.*

An ſatisfaciam debito juſtitiæ, per donum gratuitum, immemor dicti debiti, vide apud Trullench *b* affirmantem, alioſque.

b *Trullench, in Dec. t. 2. lib. 7. c. 4. d. 5.*

Reſtitutio

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

n. 10. contra Rodr. ab ipſo cit. legatur omnino P. Baldell. ſentiens cum Trull. apud Dian. p. 5. tr. 13. reſ. 44.

Reſtitutio facta per intermediam perſonam.

3. Secunda. Rem, quam domino debebam, eidem miſi per hominem, quem credebam fidelem, ſed ipſe muneri ſuo non ſatisfaciens, aufugit, obligaborne iterum reſtituere?

4. Reſpondeo: in aliquibus conveniunt hic doctores, *bb* diſcrepant in vno.

bb *l. Nav. Leſſ. Reb. Mol. aliique mox citan. quibus adde Caſtrop. de Iuſt. comm. d. 1. p. 17. §. 9.*

Conveniunt primò, ſi debitum eſt ex re accepta, & res eſt in individuo aliena, v. g. veſtis, equus, vas argenteum, hæc numero menſura tritici, quoties ſine tua culpa gravi Theologica, ad dominum non affertur, ad nihil te obligari; ratio eſt, quia res domino perit: excipe, niſi adhuc in aliquo factus ſis ditior; hoc enim adhuc à te deberi, non eſt controverſum.

5. Conveniunt ſecundo; ſi debitum eſt ex contractu, quo aliquid à te alicui debetur, pari modo in individuo v. g. veſtis commodata, equus locatus, hæc numero pecunia, per modum maſſæ depoſita, probabile ſaltem eſſe, te non obligari, quoties ſine tua culpa gravi theologica ad dominum non affertur; ratio eſt eadem, & quia ex contractu non obligatur quis, niſi ad diligentiam moralem, proportionatam illi rei, de qua agitur, in eodem contractu, ut ſupr. univerſim dictum eſt; cum ergo tu tradendo huic homini, quem bona fide fidelem credidiſti, non peccaveris, ſaltem mortaliter, erit probabile, te ad iterum compenſandum non vrgeri.

6. Conveniunt tertio; ſi debitum ſit ex eodem contractu, ut ſi debeatur pretium rei emptæ, vel item ſi debeas ex re accepta, verum ita, ut debeas aliquid non in individuo alienum, ſed debeas pecuniam ſoluere, vel æquivalens, te non liberari ab iterata reſtitutione; ratio eſt, quia, cum res quando perit, ſuo domino pereat, illa pecunia in manu mediatoris tibi perijt, qui eras Dominus; quare creditor adhuc erit ſatisfaciendus. Excipe, *c* niſi illam miſeris per hominem deſignatum ab ipſo creditore: tunc enim creditor in ſuo homine deſignato ſuam fecit pecuniam, adeoque ipſi perijt.

c *Doctores communiter apud Dicaſtill. l. 2. de reſt. tr. 2. d. 3. dub. 4. n. 107.*

7. Diſſentiunt autem Doctores, ſi debitum ſit ex delicto: furatus es equum, mittiſque per hominem fidelem, v. g. per Confeſſarium, ſive eundem equum ſive eius pretium (in hoc enim caſu idem eſt, ſive res debita ſit in individuo, ſive in ſpecie) an ſi Confeſſarius ea non reddit Domino, ſed præter tuam expectationem ſibi vſurpat, adhuc obligeris ad iterum reſtituendum? te liberat à reſtitutione prima *d* ſententia, quia tu feciſti, quantum potuiſti, & quia tunc creditor judicatur conſentire huic tranſmiſſioni per hominem fidelem, perinde ac ſi ipſemet deſignaſſet, ſiquidem tu prudenter te geſſiſti. Te nequaquam ſecunda *e* ſententia liberat; quia in te ſemper remanet radix obli-

dix obligans ad reſtitutionem, nempe injuſta acceptio, & dominus niſi rem ipſe cum effectu habeat, non præſumitur conſenſiſſe ad illam tranſmiſsionẽ, quamvis per fidelißimum, niſi ſub conditione, quod de facto ad ipſum res debita perferretur: hæc poſterior ſententia eſt certior; illam priorem non audeo, propter authores eam ſequentes, improbabilitatis condemnare.

d *Cenedo de paupertate Reli. d. 634. n. 8. Dian. p. 2. tr. 3. ſeu 17. Miſcel. reſ. 2. dicens, hanc eſſe ſententiã tutã in praxi. Leſſ. l. 2. c. 16. dub. 6. n. 67. dicit, non eſſe omnino improbabilem. Fill. t. 1. tr. 32. c. 5. nu. 135. Rodr. Petr. Nav. citati à Dic. mox citando n. 114. Dian. p. 2. tr. 17. reſ. 2.* e *Leſſ. l. c. n. 65. Reb. l. 2. de reſt. q. 13. ſec. 3. nu. 11. Mol. t. 3. d. 754. nu. 2. quando per Confeſſarium. Tol. Nav. alijque apud Dia. l. c. quibus adde Delug. l. 1. de juſt. d. 21. ſec. 5. à n. 59. Dicaſt. l. c. n. 111. juncto n. 113.*

Reſtitutio cum errore facta ex conſilio Confeſſarij.

8. Ex dictis, quid ſtatues de ſequenti difficultate, quæ tertio mihi loco propoſita eſt? confeſſarius bona fide tibi indicit, ut veſtes, vel pecuniam v. g. quæ à Petro ſurripuiſti, des pauperibus, tu promptè exequeris, illaſq; pauperibus ad aſſem diſtribuiſti; mox, ſive idem confeſſarius, re melius perpenſa, ſive alius doctor tibi advertit, incautum fuiſſe conſilium, quia cum ſciretur dominus, domino res ſua debebatur; obligaberisne ad iterum vero domino reſtituendum? reſpondeo, te obligari, ſequitur ex dictis in poſteriore ſententia relata num. præcedenti: ſed tamen, etiam ſi in cæteris caſibus ſequaris poſteriorem dictam ſententiam, te hìc non audeo iterum obligare; ratio mihi videtur eſſe, quia dominus non debuit in tanta tua pietate eſſe invitus, ut non conſenſerit illi eleemoſynæ, Confirmo, ſi iterum reſtituis, ſemper plus reſtitues, quam debes, ad quod jus Iuſtitiæ nunquam obligat, ut diximus ſuperius *f*. Probatur conſecutio, quia dares nunc pecuniam illam ablatam, & inſuper dediſti bonum illud ſpirituale eleemoſynæ, quod jam ceſsit pro lucro ſpirituali domini, ergo ſemper excederes in reſtituendo: id quod pari modo eſſet, ſi ſolam partem pretij iterum reſtitueres: nam ſemper hæc pars erit ſupra id, quod debes, cum bonum illud ſpirituale eleemoſynæ jam adæquaverit totum debitum.

f *ſup. li. 6. c. 4. §. 3. n. 22.*

Mediator rem reſtituendam amittens.

9. Denique duæ mihi hic addendæ occurrunt non diſsimiles difficultates. Prior, quid nimirum in voto, & juramento? vovi cum juramento calicem, vel pecuniam domui Lauretanæ: miſi ea per hominem, quem fidelem judicabam, ſed ipſe illa ſibi clanculum uſurpavit: obligorne ego, cum id reſcivero, iterum mittere?

Reſpondeo, ſcio, aliquos *g* te obligare; verum hoc bona fide procedenti nimis durum. Satis enim in re morali ex Dei benignitate, à te votum ſeu juramentum fuiſſe adimpletum per illam mediatam traditionem, exiſtimandum eſt *h*. Mediator autem ille ſemper obligabitur muneri ſuo ſatisfacere: niſi ſa-

ni faciat, peccabit, non contra votum; ipſe enim nihil vovit; ſed contra Iuſtitiam; & quidem puto, cum ſacrilegio, *hh*, quia uſurpat res divino cultui addictas.

g *alijque apud Dian. p.10. tr. 16. reſ. 97.* h *Dian. ib. citans P. Tancredi.* hh *Fag. Eccl praec. 2. li. 4. c. 4. à nu. 8. & alij cum Bonac. circa 1. praecept. d. 3. q. 6. à num. 23.*

10. Inquiret curioſus: ſi ſine culpa mediator illas amittat, obligabiturne ad aliquid? reſpondeo, ſi amittat calicem vel quid ſimile, in individuo acceptum, ad nihil obligo: quia ipſe non obligatur ex voto, vel juramento; hoc enim parit ſolum perſonalem obligationem in vovente, vel jurante; non ex re accepta, quia eam amiſit; non ex injuſta acceptione, quia nullam commiſit, vel certè *i* non gravem culpam, ut ſupponimus; excipe, niſi fortè ſe per contractum obligaſſet, quod rariſſimum eſt. At verò ſi amittat pecuniam, vel ſimile quid functionem recipiens, diſtinguendum eſt: ſi enim amiſit eamdem pecuniam v. g. vel totum cumulum pecuniarum, in quo erat & ipſius, & voventis pecunia, ad nihil obligabitur, propter rationem modo dictam, & de hoc caſu ſolum meminit P. Tancredi allatus *l* à Diana *m*, dum mediatorem amittentem caſu pecuniam, ab omni onere liberat: quod ſi amittat aliam pecuniam, quia nimirum illam voventis, in proprios uſus v.g. expendit, vel fortè domi repoſitam habet, tunc (cum amittat ſuã pecuniam) obligabitur vel repoſitã, vel illi æquivalentem, ad Lauretanam Eccleſiam deferre: ratio eſt, quia amiſsionis infortunium nullo modo nunc debet cedere in damnum Eccleſiæ; quia non amittitur res, quæ ſit ſub Eccleſiæ dominio. Id quod negaturum non puto P. Tancr. nec alium.

i *Tancredi mox citandus, ducto argumento ex c. licet. de voto.* l *Tancredi de Relig. tr. 4. lib. 2. d. 13. q. 4. n. 32.* m *Diana p. 10. tr. 16. reſ. 97.*

Reſtitutio doni, mortuo donatore.

11. Poſterior difficultas per hanc occaſionem explicanda, hujuſmodi eſt. Titius famulo, vel alteri dedit vas argenteum v. g. ut ipſius Titij nomine, dono traderet Cajo: at famulus vel non tradidit, vel tamdiu dare culpabiliter diſtulit, donec Titius diem ſuum objerit, ita ut Cajus doni ignarus, illud ne acceptare quidem potuerit: quæritur, ad quid famulus ſit urgendus? reſpondeo, Molina *n* docet, à famulo duplicatam deberi reſtitutionem: Cajo enim donatario debet vaſis æſtimationem, propter damnum, quod illi intulit, dum donum ei non tradidit, nec ſaltem ſignificavit, quo potuiſſet Cajus illud acceptare. Hæredibus verò debet vas, quia cum mandatum Titij non habuerit effectum, & ex alia parte omne mandatum exſpiret morte mandantis, jam nunc vas non pertinebit ad donatarium, ſed ad hæredes Titij donantis, niſi fortè donatio fuerit ad piam cauſam: tunc enim in favorem animæ præſumitur mandatum perſiſtere. Hæc ex Mol. Verum duplicata hæc redditio dura nimis erit famulo. Puto ergo, eſſe probabile, *o* ſufficere, ſi is reddat vas donatario tantum; ratio eſt, quia ſatis eſt pro-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

eſt probabile, mandatum illud cum ſit favorabile & gratia facta, non expirare morte mandantis, ſicuti non expirant cæteræ gratiæ factæ *p*.

n *Molina t.2. d 263. num.7. cui adde ſanè Leſſium, Bonac. & ex parte Layman.* o *Sà v. donatio num.25. Leſſ. putans, hanc probabilem. Autor caſuum conſcientiæ Bonacinæ caſu 2. apud Dian. p.6. tr.7. reſ. 4.* p *Sanc. lib.8. matr. d.28. num. præſertim 64.*

§. VI.

Quando?

1 PRofecto ſtatim: de quo, deque moroſo debitore multa à me dicta invenies ſup. *a*, quibus hæc vel breviter adde, vel breviter recole.

a *ſup. tr 3. c.2. §.6. & c.7. §.7. à n.28. & c.8. §.3. à nu.7.*

Primò, ſtatim, intellige moraliter, non phyſicè. Vnum enim vel alterum, vel tertium diem differre reſtitutioné, ſi domino damnum grave non emergit, non eſt gravis *a a* dilatio. Aliquid amplius concedi, quando ſolutio eſt facienda ob contractum, v. g. ob cenſum, mox dicam. Contra, magnam ſummam, nolente creditore, per partes ſingulis menſibus, vel annuatim ſolvere, gravis *b* eſt dilatio; id enim non eſt, ſtatim ſolvere. Multo gravior erit, ſi cum ſcias, te verè debere, tamen vis cogi à judice; tunc enim præter peccatum dilationis, debebis reſtituere expenſas tuo debitori, ut per ſe patet.

a a *l. Dicaſt. loc. mox citando.* b *Sot. Medina Mol. apud Dicaſtill. lib. 2. tr. 2. d.10. d.1. num.6,*

7. Secundò; qui cum poſsit, non reſtituit, peccare continuo, & id vocari, ac eſſe peccatum habituale, ſpecialique modo eſſe confeſſori aperiendum, alibi *b b* docuimus. Sed & alia valde neceſſaria ad praxim confeſſ. dicemus inferius c. 4.

b b *lib.2. exp. Conf. c.1. §. præſertim 2.*

3. Tertiò, qui ab articulo mortis urgetur, nec per ſe ipſum reſtituere vult, cum poſsit, ſed vult relinquere onus reſtituendi hæredibus; quique cum dubius ſit, an res ſua ſit, diligentiam ipſe, cum item poſsit, facere detrectat, volens, ut eam faciant hæredes, non ſunt *c* abſolvendi, quia ut cætera taceam, culpa gravis eſt, obligationem propriam transferre velle in alios, qui regulariter erunt ipſo teſtatore negligentiores. leg. doctores *c c* hac de re valdè rigide diſſerentes.

c *Silveſter, Navar. alijq. quos ſequitur Dicaſt. lib. 2. de juſt. tr. 2. d. 10. d.1. num. 15.* c c *Mol. d.753. Leſſ. l.1. c.12. num.11. Rebell. q.17. n.6. Vaſq. p.2. d.75. c.3. n.14. & 2. p. q.91. art.1. dub.5.*

4. Quartò, quando ſolutio facienda eſt ex contractu, quamvis aliqui teneant, peccari mortaliter, niſi fiat die in contractu præſcripta, ſaltem quando interceſsit juramentum, tamen Molina merito docet, non ſemper mortaliter peccari, quia juramentum intelligitur morali modo; unde quando dilatio nullum detrimentum affert creditori, certaque futura ſit ſolutio, dilatio non erit cenſenda mortalis. Pari modo notant aliqui, non eſſe reum culpæ mortalis eum, qui cum debeat v. g. ſingulis calendis ſept. centum annuos, eos non ſolvit, niſi à domino requiratur; hic

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN